

N:o 27.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förändring till bestämda belopp af vissa ersättningar för indragna tiondeanslag m. m.; gifven Stockholms slott den 31 december 1887.

I underdånigt utlåtande angående förändring i de till vissa verk eller inrättningar m. m. utgående ersättningar för indragna ränte- och tiondeanslag har statskontoret, bland annat, hemställt, att ersättningar, hvilka efter medelmarkegångspris jemte forsellön utgå från det å riksstatens åttonde hufvudtitel under anslaget *kleresistaten* uppförda anslag med rubrik: »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar» samt utgöra vederlag för sedan äldre tider beviljade tiondeanslag till understöd åt fattiga prestenkor inom Upsala, Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexjö, Göteborgs, Kalmar, Karlstads och Hernösands stift, må utbytas mot bestämda årliga belopp, samt att enahanda åtgärd må vidtagas med ersättning för indraget tiondeanslag till Veckholms hospital, hvilken ersättning utgår från det å nämnda hufvudtitel under anslaget *lasarets underhåll* uppförda förslagsanslag med nyssberörda rubrik.

Efter det vederbörande häröfver afgifvit infordrade underdåniga utlåtanden, vill Kongl. Maj:t, under åberopande af hvad bilagda protokoll öfver ecklesiastikärenden innehåller, härmed föreslå Riksdagen

dels, under förutsättning af kyrkomötets bifall,

1) att de efter medelmarkegångspris jemte forsellön hittills utgående ersättningar för till fattiga prestenkor anslagen tionde utbytas från och med år 1889 mot ett årligt belopp af sammanlagdt 9,813 kronor, att mellan ofvannämnda stift på i statsrådsprotokollet angifvet sätt fördelas; samt

2) att den, likaledes efter nyssnämnda grund, till Veckholms kyrka och hospital samt till aflöning åt en syssloman vid hospitalet nu utgående ersättning för indragna 530 kubikfot 9,74 kannor tiondespanmål, hälften råg och hälften korn, från och med år 1889 utbytes mot ett årligt belopp af 1,072 kronor 57 öre;

dels ock att den ersättning för indragna 88 kubikfot 2 kannor tiondespanmål, som för närvarande tillkommer Veckholms församling och användes till församlingens folkskoleväsende, må från riksstaten uteslutas.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

C. G. Hammar skjöld.

*Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1887.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern THEMPTANDER,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
VON KRUSENSTJERNA,
friherre TAMM,
friherre PEYRON.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld, anförde slutligen:

»I det af statskontoret, på nådig befallning, med anledning af en af Riksdagen år 1876 till Eders Kongl. Maj:t aflåten skrifvelse, den 31 december 1883 afgifna underdåniga utlåtande angående förändring i de till vissa verk eller inrättningar m. m. utgående ersättningar för indragna ränte- och tiondeanslag har statskontoret anmält, bland annat, att inom samtliga stift i riket, med undantag af Lunds och Visby, utginge ersättningar för sedan äldre tider beviljade tiondeanslag till understöd åt fattiga prästenkor, vid hvilka anslag vederbörande på grund af presterskapets privilegier varit bibehållna, samt att dessa ersättningar utbetalades från det under *kleresistaten* uppförda anslag med rubrik: »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar.» Med afseende å de förändrade

förhållanden, som inträdt, sedan en särskild presterskapets enke- och pupillkassa blifvit bildad, ansåg dock statskontoret sig böra hemställa, huru vida icke skäl vore för handen att, för så vidt medgifvande dertill af vederbörande presterliga myndigheter kunde komma att lemnas, statsverket blefve befriadt från skyldighet att för dessa anslag, för hvilka ersättning nu utginge efter medelmarkegångspris jemte forsellön, utgifva ersättning efter annan grund än stadgadt omsättningspris. Och har från statskontoret meddelats följande uträkning å värdet af ifrågavarande tiondeanslag efter 1869 års omsättningspris jemte forsellön:

				Forsellön.		Persedlar.						Summa värde.	
						Råg.		Korn.		Hafre.			
Upsala	stift	Stockholms	län	50	40	315	0,02	315	0,02	—	—	1,389	16
Strengnäs	d:o	Södermanlands	»	20	58	128	6,07	128	6,07	—	—	545	30
Linköpings	d:o	Östergötlands	»	28	38	118	2,65	236	5,30	—	—	739	15
Vexjö	d:o	Kronobergs	»	26	46	165	3,75	165	3,75	—	—	747	50
Kalmar	d:o	d:o	»	20	01	125	0,42	125	0,42	—	—	565	19
Göteborgs	d:o	Elfsborgs	»	7	42	30	8,99	61	7,97	—	—	198	37
	d:o	Skaraborgs	»	13	61	56	7	56	7	—	—	249	48
Skara	d:o	Skaraborgs	»	33	89	211	8,11	211	8,11	—	—	915	02
Karlstads	d:o	Vernlands	»	44	79	52	1,58	72	4,34	580	3,86	1,009	69
Vesterås	d:o	Vestmanlands	»	33	34	208	3,97	208	3,97	—	—	889	85
Hernösands	d:o	Vesternorrlands	»	44	16	119	7,35	432	2,15	—	—	1,215	11
Summa				323	04	1,531	9,91	2,013	9,10	580	3,86	8,463	82

Öfver statskontorets öfvermålade förslag hafva domkapitlen i nyssnämnda tio stift, efter nådig remiss, infordrat yttranden af stiftens presterskap, hvarefter domkapitlen, med öfverlemnande af de yttranden, som till dem inkommit, afgifvit egna underdåniga utlåtanden.

Af de sålunda afgifna yttrandena inhemtas, att bland presterskapet det öfvervägande flertalet uttalat sig mot statskontorets förslag, och att detsamma jemväl blifvit afstyrkt af de i ärendet hörda domkapitlen, utom domkapitlet i Karlstad.

Såsom skäl mot förslaget antagande har hufvudsakligen anförts: att det årliga medelmarkegångspriset betydligt öfverstege 1869 års omsättningspris och till följd af det alltjemt fallande penningvärdet sannolikt komme att framdeles i ännu högre grad göra det; att åtagandet af särskild »enkehjelp» inom stiftens skett under förutsättning från presterskapets sida, att ifrågavarande tiondeanslag utginge med oförändradt belopp; att de enkor,

hvilka komma i åtnjutande af nämnda anslag och hjälp, icke haft eller komme att få någon fördel af presterskapets enke- och pupillkassa, enär deras män, som affidit före bildandet af berörda kassa, icke kunnat blifva delegare i densamma, till följd hvaraf förslaget i alla händelser för närvarande vore för tidigt väckt; samt att de af statskontoret antydda förändrade förhållanden, som inträdt, sedan nämnda kassa blifvit bildad, icke borde återopas till stöd för förändringen, emedan dels denna kassa kommit till stånd genom uppoffringar och tillskott af presterskapet sjelft, med endast ringa bidrag af staten, och det därför vore obilligt, att staten skulle, sasom genom förändringen med säkerhet kunde antagas skola inträffa, skörda vinst på de fattiga prestenkornas bekostnad, dels äfven i framtiden, trots kassans inrättande, inom de särskilda stiftten alltjemt komme att finnas hjälpbehöfvande, för hvilka tiondeanslaget, oförminskadt, vore väl behöfligt, då understöden från kassan aldrig blefve tillräckliga ens för det oundgängligaste behovet. Slutligen har framhållits, att de nu enligt årligt medelmarkegångspris utgående anslagen för ifrågasatt ändamål äro betryggade genom presterskapets privilegier och följaktligen icke lagligen kunna förminska utan kyrkomötets samtycke.

A andra sidan hafva emellertid skäl andragits äfven för statskontorets förslag, hvilka skäl hufvudsakligen varit följande, nemligen: att genom den ifrågasatta förändringen någon synnerlig minskning i anslagets belopp icke syntes vara att befara, hvaremot en förenkling i statens räkenskaper obestriddligen skulle åstadkommas; att om några årtionden inga prestenkor skulle finnas kvarlevande, hvilka icke hade rätt till pension från presterskapets enke- och pupillkassa; samt att genom förändringen skulle vinnas den fördel, att, då anslaget blefve en gång för alla till beloppet bestämdt, vederbörande inom stiftten för framtiden visste, huru stor summa för hvarje ar kunde af dem uti ifrågasatt hänseende påräknas.

Domkapitlen i Skara, Strengnäs och Vexjö, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit nämnt, afstyrkt bifall till statskontorets förslag, hafva likväl hemställt, huru vida icke ersättning för tiondeanslagen skulle kunna bestämmas att utgå efter medium af de sista tio årens medelmarkegångspris jemte forsellön.

Dessa ersättningar, beräknade efter medium af 1877—1886 årens medelmarkegångspris jemte forsellön, utgöra, enligt en från statskontoret meddelad uppgift, inom:

Upsala	stift		1,499	kr.	72	öre
Strengnäs	»		622	»	98	»
Linköpings	»		887	»	81	»
Vexjö	»		877	»	81	»

Kalmar	stift		663	kr.	73	öre
Göteborgs	»		528	»	64	»
Skara	»		1,060	»	75	»
Karlstads	»		1,200	»	63	»
Vesterås	»		992	»	80	»
Hernösands	»		1,478	»	12	»
			Summa	9,812	kr.	99 öre.

I enlighet med hvad jag förut i likartade fall inför Eders Kongl. Maj:tt uttalat, anser jag, att utbyte af ifrågavarande indelningersättningar mot bestämdt årligt belopp bör ega rum sasom ledande till åsyftad enkelhet och reda i räkenskaperna. Likaledes har jag tillförene, hvad angår grunden för beräkning af sadant ersättningsbelopp, erinrat, att till karakteren af utbytet hör att vederlaget, d. v. s. det fixa beloppet, motsvarar årliga värdet af indelningersättningen vid den tid, då utbytet sker, derest ej vederbörande ersättningstagare förklarar sig åtnöjas med lösen, beräknad efter 1869 års omsättningspris eller annat lägre belopp. Med tillämpning af dessa grundsatser har ock, på min föredragning, Eders Kongl. Maj:tt föreslagit Riksdagen utbyte af indelningersättningar till Tryserums församling, Vrigstads hospital m. fl. Dessa framställningar hafva jemväl blifvit af Riksdagen bifallna.

Då i förevarande fråga domkapitlen nästan enstämmigt yttrat sig emot tiondeanslagens förvandling efter 1869 års omsättningspris, bör, enligt min mening, detsamma ej heller beträffande dessa anslag tillämpas.

På sätt under ärendets behandling blifvit erinradt, äro dessa tiondeanslag af privilegiiatur, hvadan nagon förändring i desamma icke kan ske utan bifall af allmänt kyrkomöte. Detta kommer att under år 1888 sammanträda. Men då riksstaten för år 1889 sannolikt blifver uppgjord före kyrkomötets början, och det ej är lämpligt att beträffande dessa, från statsverkets synpunkt obetydliga anslag göra i riksstaten alternativa uppställningar, beroende deraf huru vida kyrkomötet samtycker till förändringen eller ej, synes det lämpligast att, äfven om förändringen vinner samtliga vederbörandes bifall, det fixa belopp, som för år 1889 bör utgå, anvisas af samma förslagsanslag, från hvilket de årligen vexlande indelningersättningarna utbetalas. Något hinder härför torde ej förefinnas.

I sammanhang härmed tillåter jag mig att inför Eders Kongl. Maj:tt annåla ett liknande ärende.

Enligt hvad statskontoret i sitt omförmälda utlåtande meddelat utgår från det under titeln *lasarets underhåll* uppförda anslag med rubrik »in- delning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar» efter årligt medelmarkegångspris jemte forsellön ersättning till Veckholms hospital för indraget tiondeanslag. Sasom en vid statskontorets utlåtande fogad bi- laga angifver, är tiondeanslaget på följande sätt specificerad:

	Forsellön.		P e r s e d l a r.						Ersättningen har utgjort för år 1882 enligt räkenskaperna.	
			R å g.		K o r n.		Värde enligt 1869 års om- sättningspris.			
Upsala län:										
Veckholms hospital	49	53	309	5,870	309	5,870	1,250	73	1,461	25

Egentligen är Veckholms hospital en fattiginrättning för Veckholms pastorat och lyder under en särskild, af pastoratets invånare vid gemensam kommunalstämma utsedd hospitalsförvaltning, som står under Upsala dom- kapitelns öfverinseende. Rörande detta tiondeanslags tillkomst inhemtas af handlingarna följande:

Genom donationsbref år 1653 skänkte riksdrotset grefve Magnus Gabriel De la Gardie till Veckholms kyrka och församling två frälsegods i friherreskapet Ekholmen, nemligen Tomta, ett halft mantal, och Sundby, ett halft mantal, hvarjemte han förordnade: att från Ekholmen skulle årligen utgå 100 tunnor (630 kubikfot), hälften råg och hälften korn, så länge friherreskapet förblefve inom hans familj; att den ene af dåvarande kapellanerna och hans efterträdare skulle besitta hemmanet Tomta samt den andre kapellanen och hans efterträdare innehafva hemmanet Sundby, äfvensom af ofvannämnda 100 tunnor årligen erhålla 16 tunnor mot skyl- dighet att, jemte gudstjenstens förrättande, förestå Veckholms socknehospital, som skulle med det första upprättas och endast afse Veckholms pastorats husfattige; att till de fattiges uppehälle i hospitalet skulle gifvas 60 tunnor spanmål; att en barnskola jemväl i församlingen borde inrättas och der anställas »en sådan pedagogun, som förstår musican och kan brukas till att spela på orgorna uti kyrkan», då gudstjenst förrättades, mot er- hållande af 14 tunnor spanmål; samt att öfriga 10 tunnor spanmål skulle »besparas till orgornas reparation, nödtorftiga kyrkones böckers inköpande samt andre slike pios usus».

Efter det friherreskapet Ekholmen blifvit indraget till kronan, har, på grund af kongl. brefven den 26 november 1681 och den 28 april 1682, ifrågavarande anslag utgått af kronans tionde inom de socknar, hvaraf Veckholms pastorat bestod, till dess detsamma på grund af nådiga förord-

ningen den 23 juli 1869 indragits till statsverket, hvarefter Veckholms hospital uppburit ersättning för den sålunda indragna kronotionden. Af anslaget har emellertid, jemlikt kammarkollegii beslut den 9 augusti 1877, från förteckningen öfver de inom Upsala län indragna ränte- och tiondeanslag uteslutits 10 kubikfot 8,26 kannor spannål, utgörande på hospitals-hemmanet Tomta belöpande tionde, hvilken tiondederemot, såsom hospitalet anordnad, upptagits i jordebok och räkenskaper.

Då tionden numera inginge till statsverket efter beräkning af det i förordningen den 23 juli 1869 stadgade medelvärde, samt statsverket icke syntes böra vidkännas skyldighet att efter en annan grund tillhandahålla ifrågavarande fattigvårdsinrättning godtgörelse för det anslag af samma tionde, inrättningen förut åtnjutit, hemställde statskontoret i ofvannämnda utlåtande om utbyte af berörda ersättning mot bestämdt årligt anslag, till beloppet beräknadt efter nyssnämnda medelvärde.

Öfver detta statskontorets förslag hördes dels hospitalsförvaltningen, som förklarade sig ej hafva något deremot att erinra, dels Veckholms församling, som godkände förslaget, dels kyrkoherden i Veckholms pastorat, hvilken jemväl tillstyrkte bifall, dels ock domkapitlet i Upsala, som deremot under återopande af presterskapets privilegier, hvilka tillförsäkrade innehafvarne berörda donation utan afkortning, afstyrkte förändringen. Tillika upplystes af kyrkoherden angående fördelningen af ifrågavarande anslag, att till hospitalssyssloman — till hvilken befattning numera, efter den ene komministerns öfverflyttande till Kungs-Husby till pastoratet hörande församling, komministern i Veckholms församling ansåges sjelfskrifven — utginge 16 tunnor, till hospitalet 60 tunnor, till orgelverket (kyrkokassan) 10 tunnor samt till skolläraren (skolkassan) 14 tunnor. Jemväl meddelades af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län, att enligt hvad vederbörande upplyst, lösen för sistnämnda 14 tunnor spannål användes till bestridande af kostnaderna för Veckholms församlings folkskoleväsende i allmänhet.

Statskontoret, som lemnats tillfälle att i ärendet ånyo sig yttra, har af hvad domkapitlet i Upsala anfört icke funnit skäl att frånträda sitt förevarande förslag, i hvad det afser den del af anslaget, som utgår till kyrkan och hospitalet samt till aflöning åt hospitalssysslomannen. Vidkommande åter lösen för de 14 tunnor spannål, som utgå till skolläraren (skolkassan), anförde statskontoret, att, då Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande upplyst, att denna lösen användes till bestridande af kostnaderna för församlingens folkskoleväsende i allmänhet, samt Veckholms församling, i likhet med rikets öfriga församlingar, åtnjöte statsbidrag af för sådant ändamål å åttonde hufvudtiteln särskildt anvisade medel till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, hvilket bidrag under år 1885 till

Veckholms församling utgått med 716 kronor 67 öre, ansåge statskontoret omförmälda lösen för 14 tunnor kronotiondespanmål icke vidare böra bibehållas. Statskontoret hemställde därför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes förordna, dels att den till Veckholms hospital och till orgelverkets underhåll efter tioårigt medelmarkegångspris utgående ersättning för indragna 530 kubikfot 9,74 kannor kronotiondespanmål hädanefter skall af statsverket godtgöras efter det i förordningen den 23 juli 1869 stadgade medelvärde, eller årligen med 1,072 kronor 57 öre, dels att den ersättning för indragna 14 tunnor, eller 88 kubikfot 2 kannor, enahanda slags spanmål, som för närvarande tillkommer Veckholms församling och användes till församlingens folkskoleväsende i allmänhet, ej vidare skall utgå.

Öfver omförmälda förslag har komministern i Veckholms församling, i egenskap af syssloman vid Veckholms hospital, afgifvit yttrande och dervid förklarar sig för sin del icke hafva något att anmärka mot förslaget. Veckholms församling och domkapitlet i Upsala, från hvilka ånyo inforrats yttranden i anledning af det ifrågasatta upphörandet af den till församlingens skolväsende utgående ersättningen för indraget spanmålsanslag, hafva å sin sida bestridit upphörandet af nämnda ersättning.

Likartade ersättningar för tiondeanslag, fordom anvisade församlingar till befrämjande af deras skolväsende, hafva, på det af statskontoret antydda skäl, blifvit, i följd af Eders Kongl. Maj:ts framställning till senaste Riksdag, afförda ur riksstaten. Och någon särskild anledning har ej förekommit till bibehållande af anslaget i denna del till Veckholms församlings skolväsende. Jag anser därför, att ersättning för berörda 14 tunnor, eller 88 kubikfot 2 kannor, kronotiondespanmål icke vidare bör utgå; och finner jag på de grunder, jag förut angifvit, ersättningen för af anslaget återstående 530 kubikfot 9,74 kannor spanmål böra utbytas mot det af statskontoret föreslagna och af vederbörande medgifna bestämda årliga anslag af 1,072 kronor 57 öre.

I nämnda belopp ingår emellertid äfven ersättning för det kyrkokassan tillfallna tiondeanslag, och lärer, då kyrkans rätt häraf beröres, förändring i denna del ej kunna ske utan samtycke af kyrkomötet. Oberoende häraf skulle förändringen i öfrigt visserligen kunna med Riksdagens bifall genomföras. Men någon nämnvärd förenkling i räkenskaperna torde ej ega rum, så vida icke jemväl ersättningen till kyrkokassan fixeras. Af sådan anledning synes mig förändringen ej böra ske, derest kyrkomötets bifall skulle uteblifva.

I öfverensstämmelse med hvad jag ofvan yttrat, bör ersättningen för år 1889, äfven om beloppet fixeras, utgå från samma förslagsanslag, hvarifrån indelningserättningen nu betalas.

Under återopande af hvad jag i båda omförmälda ärenden anfört hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

dels, under förutsättning af kyrkomötets bifall,

1) att de efter medelmarkegångspris jemte forsellön hittills utgående ersättningar för till fattiga prestenkor anslagen tionde utbytas från och med år 1889 mot ett årligt belopp af sammanlagdt 9,813 kronor att mellan olika stift på ofvan angifna sätt fördelas; samt

2) att den, likaledes efter nyssnämnda grund, till Veckholms kyrka och hospital samt till aflöning åt en syssloman vid hospitalet nu utgående ersättning för indragna 530 kubikfot 9,74 kannor tiondespanmål, hälften råg och hälften korn, från och med år 1889 utbytes mot ett årligt belopp af 1,072 kronor 57 öre;

dels ock att den ersättning för indragna 88 kubikfot 2 kannor tiondespanmål, som för närvarande tillkommer Veckholms församling och användes till församlingens folkskoleväsende, må från riksstaten uteslutas.»

På tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter tacktes Hans Maj:t Konungen gilla hvad departementschefen sålunda hemställt; och skulle proposition till Riksdagen aflätas med den lydelse, bilagan K vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

A. von Krusenstjerna.